

Н. 26 см.

Een klein Venetiaans ruitersstandbeeld uit het midden der 16e eeuw

door JAAP LEEUWENBERG

In alle Europese landen staan van ouds op pleinen, uitgezonderd die der Nederlanden, grote ruitersstandbeelden. Italië gaat hierin voorop: men treft ze nog aan te Rome, Florence, Padua of Venetië om maar enkele plaatsen te noemen; zij komen bovendien voor boven graftomben (Verona), en zelfs in kerken. Dit ruitersstandbeeld evolueert van het klassieke stapvoets-gaande (Marcus Aurelius te Rome) na het staande (veelal gotische: Verona-Bamberg), naar het zich in draf bewegende (barokke van Fr. Mocchi te Piacenza) tot dat met het steigerende paard (van Tacca te Madrid tot Falconet te Leningrad). Buitendien komt de ontwikkeling eveneens in een immer wisselende, zich zelf ontgroeïende en zich vernieuwende stijl tot uiting. Zo herinnert ons het type van laat-zeventiende eeuwse rijpaarden met hun bolle gezichten en dikke lijven onbewust aan de stijl van Lodewijk XIV: hun vorm is volkomen barok. Die uit een jongere periode schijnen te zijn veredeld en omgevormd naar de verfijnde smaak en stijl der franse salons. Groeit het standbeeld bij het tot stand komen van bozetto naar monument, dus van klein werkstuk naar groot, een omgekeerde ontwikkeling is eveneens waar te nemen. Het ruitersstandbeeld werd ook gaarne gekopieerd, maar het werkte tevens inspirerend voor het doen vervaardigen van het 'klein-beeld' bestemd voor oplichtering van diverse paleis-vertrekken. Een inspiratie moet ook de beeldhouwer-gieter van het kleine ruitersstandbeeld hebben ondergaan, dat onlangs voor het Rijksmuseum werd verworven en waarin oudere generaties van standbeelden liggen besloten. Zowel Donatello's Gattamelata als Verrocchio's Colleoni zijn in dit stuk terug te vinden; misschien is er zelfs een invloed van Leonardo's schetsboek in te bespeuren. Deden de artistieke opvattingen van de eerstgenoemde meester zijn monument tot zo iets als een voortschrijdend bazaltblok uitgroeien, Verrocchio's hengst toont ons vooral voortbewegende elasticiteit in decoratieve contouren gevangen; daarentegen geven Leonardo's schetsen de grootst mogelijke bewegelijkheid weer van een zinnelijk aandoende paarderomp. In het onderhavige bronsje zijn ook eigen zienswijzen verwerkt: men vindt er volle, voluptueuse rondingen glijdend onder de huid. De elastische en heftig voortschrijdende hengst contrasteert wel enigszins met de wat stramme houding van de jeugdige en slanke berijder in pseudo-Romeins kostuum. De weke modelering verleent de groep een niet te miskennen schilderachtig aspect. Men krijgt de indruk dat de beeldhouwer-gieter de berijder min of meer als een toevoeging beschouwde aan zijn trots stappend ros, waarop hij al zijn aandacht concentreerde. Het kleine paardehoofd met terugklappende oren, de zeer brede, forse nek en de schilderachtige oppervlakte-behandeling van ros en ruiter doen ons vermoeden dat dit waarschijnlijk te Venetië in het midden der XVIe eeuw werd vervaardigd. Het is slechts één voorbeeld uit de gevarieerde verzameling bronzen, welke na de tweede wereldoorlog door het Rijksmuseum verworven werd.